

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ ТА СУЧАСНИЙ МИСТЕЦЬКИЙ ПРОЦЕС

УДК 821.161.2-1Жил(045)

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-341X-2019-2.01>

К. Г. Сардарян

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри журналістики та нових медіа
Київського університету імені Бориса Грінченка

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ТВОРЧОСТІ ІРИНИ ЖИЛЕНКО

У статті запропоновано періодизацію творчості Ірини Жиленко, що зумовлена не лише визначними подіями в житті мисткині, а й суспільно-політичною ситуацією. Кожен етап творчого шляху письменниці характеризується своїми особливостями як в історико-культурному контексті, так і в контексті розвитку, формування та змін світоглядних позицій мисткині.

Вивчення художніх творів Ірини Жиленко проведено крізь призму її книги спогадів, у якій присутні щоденникові записи, коментарі, нотатки, епістолярій поетеси та її оточення. Крім того, у запропонованій періодизації творчості Ірини Жиленко враховано контекст доби та соціально-політичні умови, за яких творила поетеса, що дало змогу зрозуміти витoki й особливості творчості письменниці, цілісність її творчого доробку, а також простежити внутрішній і зовнішній світ мисткині. У статті зазначено, що у творах різних жанрів є багато спільного, адже теми та проблеми, порушені в поезіях, часто перегукуються зі спогадами Ірини Жиленко.

Кожен етап творчого шляху письменниці характеризується своїми особливостями як в історико-культурному контексті, так і в контексті розвитку, формування та змін світоглядних позицій мисткині. Якщо в перший період творчості в доробку поетеси переважали твори пейзажної та інтимної лірики, то другий, третій і четвертий періоди репрезентують жанрове й тематичне розмаїття. Останній період творчості характеризується зануренням поетеси у спогади. Провідними темами збірки «Світло вечірнє» стають теми безмежної туги за коханим чоловіком, розчарування в житті. Вагомим доказом цього є автобіографічні поезії та коментарі письменниці у книзі спогадів. Періодизація творчості Ірини Жиленко зумовлена суспільно-політичними подіями та настроями мисткині, що відбивають зміну ліричних способів і методів осмислення світу, втілюють переживання авторки. На нашу думку, саме два останні періоди творчості принесли поетесі відчуття свободи творчої діяльності, чого раніше не вистачало їй на тривалому творчому шляху.

Ключові слова: контекст доби, історико-культурний контекст, суспільно-політична ситуація, світоглядна позиція, тематика, образи, жанровий діапазон.

Постановка проблеми. Вивчення літературної творчості Ірини Жиленко дає можливість запропонувати періодизацію, яка закономірно перебуває в прямому зв'язку як із зовнішніми факторами, так і з внутрішніми. До зовнішніх факторів варто віднести зміни, які відбувалися в соціально-політичному й культурному житті країни. До внутрішніх факторів, що зумовлюють періодизацію літературної творчості письменниці, відносимо як живе сприйняття нею подій,

що відбувалися в УРСР із 1941 р. та в незалежній Україні до 2013 р., так і пряму участь письменниці в цих подіях. Вбираючи в себе явища часу, І. Жиленко вносила в художнє відображення дійсності суб'єктивний момент, який і надавав неповторності її творчості. Безсумнівно, нелегке особисте життя авторки також накладало відбиток на тональність її творів.

Автобіографічні твори та книга спогадів Ірини Жиленко «Ното feriens» дають змогу

простежити осмислення нею найважливіших проблем ХХ ст. (соціальних, духовних, ідейно-естетичних), які мисткиня презентує у творчості. На нашу думку, вивчення художніх творів І. Жиленко варто проводити крізь призму її книги спогадів, у якій присутні щоденникові записи, епістолярій поетеси та її колеґ, коментарі авторки. Не менш актуальною проблемою літературознавства є розроблення періодизації творчості письменниці та визначення її особливостей. У цьому аспекті варто враховувати культурний контекст і соціально-політичні умови, за яких творила поетеса, що дасть змогу зрозуміти витоки й особливості творчості письменниці, цілісність її творчого доробку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Творчість Ірини Жиленко в різних аспектах досліджували М. Жулинський [6], О. Зінкевич [7], Р. Корогодський [8], М. Коцюбинська [5], А. Макаров [2], В. Моренець [9], М. Павленко [10], П. Симоненко [12], Л. Тарнашинська [13], М. Штолько [14], Г. Штонь [15] та інші науковці. Проте періодизація творчості мисткині досі не ставала предметом літературознавчого аналізу.

Мета статті – здійснити спробу періодизації творчого доробку Ірини Жиленко та визначити особливості його етапів, а також акцентувати увагу на аспектах перетину між поетичними творами й мемуаристикою мисткині.

Виклад основного матеріалу. На підставі узагальнення архівних матеріалів, нашого інтерв'ю з рідними та друзями письменниці, а також комплексного вивчення поетичного спадку та книги спогадів І. Жиленко, неопублікованих матеріалів, отриманих від родичів мисткині, ми виокремили періоди творчості та охарактеризували специфічні риси кожного з них. Отже, досліджуючи творчість І. Жиленко, з огляду на її тематику, проблематику й час пропонуємо таку періодизацію:

1) рання творчість – шістдесятництво (1958–1970 рр.): поезії «Барвінком завітчую», «Ранок», «Моя столиця» (1958 р.), «Червоні вітрила», «Трави», «Там живуть по-степовому», «Літак», «Дума над попелищем» (1962 р.), поезії для дітей «Достигають колосочки», нариси «Буковинські балади» (1964 р.), книга «Соло на сольфі» та поезії, опубліковані в періодичних виданнях (1965 р.);

2) переломний етап (1971–1986 рр.): «Автопортрет у червоному» (1971 р.), «Вікно у сад» (1978 р.), «Концерт для скрипки, дощу і цвіркуна» (1979 р.), «Дім під каштаном» (1981 р.),

«Ярмарок чудес» (1982 р.), «Останній вуличний шарманщик» (1985 р.), «Казки буфетного гнома» (1985 р.), «Новорічна історія про двері, яких нема...» (1986 р.);

3) постчорнобильський період (1987–2003 рр.): збірка «Дівчинка на кулі» (1987 р.), книга «Чайна церемонія» (1990 р.), до якої ввійшов цикл «Dies irae» («День гніву»), книга «Вечірка у старій винарні» (1994 р.), «Євангеліє від ластівки» (2000 р.), «Цвітіння сивини» (2003 р.);

4) період самотності (2004–2011 р.): «Євангеліє від ластівки» (2006 р.), «Світло вечірнє» (2010 р.), книга спогадів «Homo feriens» (2011 р.).

Запропонована періодизація пов'язана не лише з подіями в житті мисткині, а й із суспільно-політичною ситуацією. Кожний етап творчого шляху письменниці характеризується своїми особливостями як в історико-культурному контексті, так і в контексті розвитку, формування та змін її світоглядних позицій.

Розглянемо *перший* виокремлений нами період. І. Жиленко дебютувала в літературі в 1964 р. збіркою поезій для дітей «Достигають колосочки», цього ж року окремим виданням виходить книга поетеси «Буковинські балади». Невеличка збірка «Соло на сольфі» була третьою книгою поетеси, що окреслювала основні ліричні мотиви, яким мисткиня залишалася вірною (кохання, магічні краєвиди), проте в цій збірці присутні також елеґійні мотиви розчарування, суму. У цьому сенсі показовою є поезія «Матері коханого», що репрезентує меланхолійний настрій ліричної героїні: *«Померла жінка. В селі. Надвечір. / Роки і самотність. Щодня, щоліта. / Шелесне трава – і мовчання знову. / Самотньо гойдає осінній вітер / Поліський рушник на хресті сосновім»* [4, с. 16]. Пейзажні образи («сонце, що упало долі», «тополі, які гули на сполох») суголосні почуттям ліричної героїні, у якої «тріпотіло серце».

Інтимна лірика збірки «Соло на сольфі» представлена поезією «Купальське», у якій поєднано яскраві образи («голубий гранчастий лазурит» вечора, який героїня одягає на чоло, «синьо-золотий розсип іскор», «папороті квіт») з любовними рефлексіями: *«Де ж воно, моє вікно, / І ти, / Скарбе мій, захований од світу? / Я шукаю... / І буйнує хміль / Запахом купальської півночі. / І зірок блискуча заметіль, / І моя засмучена / жіночність...»* [4, с. 22].

Художній спадок мисткині першого періоду творчості, як і інших шістдесятників, зазнав

критики з боку офіціозу, проте це не завадило поетесі працювати в обраному напрямі. Шістдесятники становили опозицію системі, яка проявлялася у відмові працювати в душі соціалістичного реалізму, у прагненні індивідуалізації самовираження, у ствердженні оригінальності творчості. У 1960-х рр. офіційна критика внаслідок цензурних обмежень не оцінила гідним чином творчість поетеси. Літературний критик, письменник П. Симоненко у статті «Попереду – нові береги» («Літературна Україна» за 9 серпня 1966 р.) відзначає «музичну та кольорову вроду» творів Ірини Жиленко. П. Симоненко з прикрістю зауважує, що через недолугу критику «поетеса сама суворо дивиться на себе». Автор статті цілком на боці поетеси: «<...> в Ірини Жиленко може трапитися недоступний комусь мотив чи неприйнятні рядки (як часто поетова цнота ображає нечистих святенників), але немає у неї мотивів виспіваних, немає мотивів одинарних, сіреньких, а тим паче – недбало струганих» [12].

Збірка «Автопортрет у червоному» (1971 р.) започаткувала *другий етап* творчості поетеси. Період 1971–1978 рр. виявився складним для родини Дрозд-Жиленко не лише в матеріальному плані. Про початок 1970-х рр. мисткиня зазначає: «<...> період, коли особистість була вже на межі знищення, а свобода існувала хіба що в душах найволелюбніших» [5, с. 424].

У книзі спогадів І. Жиленко згадує, яким виявився для країни 1972 р.: «У січні Україною прокотився черговий вал арештів української інтелігенції, Київ зіщулювся у смертельному перелякові. Абсолютно всі видавництва і редакції без жодних пояснень повернули молодим літераторам їхні рукописи...» [5, с. 417]. Не була винятком і мисткиня, яка згадує: «Не могла заробити нічого, окрім своєї крихітної коректорської платні, і я. У ті роки мене не друкували» [5, с. 418].

Депресивний стан поетеси на початку 1970-х рр. спровокували вбивство Алли Горської, арешт друга – Євгена Сверстюка, нереалізований творчий потенціал, напружена обстановка в суспільстві, скрутне матеріальне становище родини. Вона пише: «Тієї весни діри розрослися так, що майже злилися в одну суцільну космічну діру. Життя стало неможливим. І я захворіла. Зараз би мою недугу назвали гострою депресією. Тоді ж «депресія» була лайливим словом, на означення лінощів. Лікарі ставили протилежні діагнози, але факт залишився фактом: я не могла

ні їсти, ні спати, ні писати, ні навіть піднятися на наш четвертий поверх – слабкість і тупий біль у всьому тілі. Згодом я не могла вже й вставати з ліжка. Три місяці мене кололи і напихали ліками. У квітні я почала потроху ходити. Але діри зяяли, та й люди навкіл стежили, аби в мою душу не просочилося ні краплинки радості. Атмосфера тодішнього Києва була отруєна нетерпимістю – хоч ходи у скафандрі» [5, с. 419].

До творчості другого періоду відносимо збірки 1971–1986 рр.: збірки «Автопортрет у червоному» (1971 р.), «Вікно у сад» (1978 р.), «Концерт для скрипки, дощу і цвіркуна» (1979 р.), «Дім під каштаном» (1981 р.), «Ярмарок чудес» (1982 р.), «Останній вуличний шарманщик» (1985 р.), збірку віршів для дітей «Казки буфетного гнома» (1985 р.), казку «Новорічна історія про двері, яких нема...» (1986 р.). Не можемо стверджувати, що у творах *переломного етапу* творчості І. Жиленко домінували суто мінорні настрої, адже мистецтво для поетеси було єдиним виходом, допомагало певним чином відсторонитися від злободенних проблем. Наприклад, у першій поезії «Світанок. Виверження хризантем» із триптиха любові (книга «Вікно у сад») мисткиня вдається до оксюморонного поєднання категорій «щастя – біда», «насолота – вирок долі», що відбивають інтимні переживання героїні, її передчуття: «Одне на двох щасливе «ох!», / і дихання одне на двох. / І чаша, із якої п'єм / гірке сваєіллячко своє. / Один над нами сяє дах. / Одна попереду біда. / Єдиний вирок на обох. / І поговор – один на двох» [1, с. 65].

У другій поезії «Боюсь я розлюбити – згине світ!» чітко виокремлюється еротичний струм, що відображено в єдності тіла та душі закоханих. Інтимні емоції ліричної героїні стосуються переживань із приводу ймовірної фізичної розлуки з коханим: «Хто може розділити неподільне: / твоє тепло з моїм, / моє падіння / з гостинністю твоїх розкритих рук?» [1, с. 66].

Еротичними символами є «золотий вогонь» і «зелена віть», які можемо потрактувати як результат тілесної та духовної близькості закоханих – зачаття дитини. Героїня намагається захистити своє кохання: «Тебе оберігаю від погонь, / негод, незгод і сумнівів злочинних. / Любов моя, твій золотий вогонь / ношу в собі, немов першопричину. / Любов моя, твою зелену віть / я бережу під серцем, як умову, / за котрої (єдино!) ще стоїть / галактики струнка світобудова» [1, с. 67].

Любовні переживання героїні стосуються минулості кохання, що відбито в останній поезії триптиха «Сніг починається зі свіч...». Лірична героїня сумує за колишнім почуттям, виразно звучить її автосугестія про любов, що слугувала певним «трампліном», «стрибком» для подальшого розвитку особистості. Розуміння цього допомагає ліричній героїні безболісно відпустити кохання. Згаданий триптих відносимо до любовної лірики мисткині з елементами еротизму, які виявляються у відвертих образах і напівнатяках.

Тривала перерва в публікації книжок І. Жиленко між 1971 р. та 1978 р. пов'язана із суспільно-політичною ситуацією та зазначеними вище обставинами особистого характеру. Подальшому митецькому спалаху сприяло, на нашу думку, душевне піднесення, спричинене народженням сина Павла (1979 р.).

У художньому баченні мисткині другої половини 1960-х рр. (після виходу збірки «Соло на сольфі»), на думку А. Макарова, «відбувся злам», який визначив спрямування всієї подальшої її творчості та перетворив її вірші на «справжні ліки від нестерпно гіркої прози реальності» [2, с. 5].

І. Жиленко прагнула «відпливти за межі реальності», її душа потребувала фантастичних подій, екзотичних видив, радості, казковості, тому, наприклад, збірка «Автопортрет у червоному» розпочинається поезією «Прокинутися з повним домом щастя!» Наступний вірш збірки – «Весна» – сповнений образами-символами (сонце із захмелілими крилами, золота вода, мелодія персоніфікована, білі роялі, сонячні тюлі, дельфіни, фіалки, русалки). Весняні мотиви лунають у циклі «Казки на заході сонця». Показовим у цьому сенсі є вірш «Весна. Ода радості», у якому лірична героїня асоціюється з поетесою. Слова «так грізно й негрізно живеться мені!» характеризують психологічний стан авторки. У творі відбито реальний світ і світ мрій. Рядки «*На мить (чи на вічність?) / розмаяло втому / квітучою гілкою, сонцем і громом. / Я – світло, я – вітер, я – біг по піску, / я – дріж золотий, що поймає ріку*» [2, с. 56] пояснюють амбівалентність сприйняття реалій та світу мрій. Риторичне запитання свідчить про невпевненість героїні, яка штучно налаштовує себе на позитив, що відтворено в поезії різкою зміною психологічного стану – від душевної втоми до радості.

1970-ті рр. були неоднозначними для І. Жиленко, як і для багатьох її сучасників, під-

твердженням чого є творчість мисткині, яка репрезентує широкий, багатогранний діапазон тематики й мотивів. Авторку хвилюють краса природи, вищий сенс життя, інтимні переживання, радість материнства, спогади дитинства, «парад фантазій і уяв», радість творчості, щоденні турботи, гармонійне світовідчуття, любов до рідної землі, питання життя та смерті, поцінування земного життя тощо. Поетеса знайшла нові форми й засоби протистояння процесу духовного занепаду суспільства. У недатованій згадці, у якій ідеться про 1979 р., мисткиня зазначає: «На загальних відкритих зборах виявилось, що співробітники «Літературної України», числом 26 чоловік, написали один на одного 41 донос у різні інстанції...» [5, с. 669]. Тому казковість, ліризм, святкова атмосфера, які поетеса реалізовує у збірках «Вікно у сад» (1978 р.), «Концерт для скрипки, дощу і цвіркуна» (1979 р.), «Дім під каштаном» (1981 р.), є характерною ознакою протистояння людському примітивізму та сірості. Заглиблення у творчість та абстрагування певним чином слугували захисним бар'єром від реальної дійсності.

На початку 1980-х рр. І. Жиленко пише феєричний «Ярмарок чудес», «Андерсеніану», низку карнавальних урбаністичних поем, один із найкращих творів – «Пісню пісень». Загалом цей період для поетеси виявився плідним, оскільки був освітлений народженням сина.

У своєму щоденнику мисткиня зазначає: «Над моїм «шарманщиком» (збірка «Останній вуличний шарманщик» – К. С.) збираються хмари. Черногуза викликали в ЦК і робили втик за мою книгу. Найбільше за поему «Облога». Довелось зняти епіграф з «Біблії» і цілий ряд віршів» [5, с. 671].

Третій етап творчості поетеси – постчорнобильський – припадає на 1987–2003 рр. Творчість цього періоду характеризується філософською заглибленістю, соціальною спрямованістю, у ній простежується еволюція світогляду письменниці – порівняно з раннім періодом урізноманітнілася тематика поезій, розширився жанровий діапазон.

Якщо в перший період творчості в доробку поетеси переважали твори пейзажної та інтимної лірики, то в другий і третій періоди спостерігається розмаїття. По-перше, урізноманітнюються жанри: балада («Балада про бабин спадок»), етюд («Етюд з виноградом»), поема («Дуже тиха поема»), казка («Казка»), колискова («Три колискові і зоря»), пісня («Ранкова пісня»).

По-друге, предметом пізнання творчості стають вічні теми: авторка порушує проблеми старіння, життя й смерті (цикл «Фіалки-вірші», поезії «Постаріла. Що за горе?», «Коли я помру...»), самотності (диптих «Пісенька самотніх»). Особливо це позначилося на тематичній різноманітності постчорнобильського етапу творчості мисткині.

Поезія «Втома» з книги «Дівчинка на кулі» (1987 р.) порушує проблему справедливості. З перших її рядків лірична героїня переповідає думку «когось»: «<...> *життя – дорога в досконалість. / Іди і вчись, і витерпи, і стань*» [2, с. 309]. Лірична героїня обурюється: «...*Як ви могли забути? / Я заслужила привілей і право / не йти, не вчитись, не терпіть, не будь...*» [2, с. 309].

Поясненням привілею є надзнання, досвід людини, яка багато пережила, а тому для неї, звісно, немає видимих кордонів, їй відомо майже все, вона може сканувати думки, почуття й бажання іншої особистості, для неї відкриті питання світобудови: «...*Дитя, повільне з голоду, мов равлик, / голодній псині хлібчик віддало. / Суворе небо закричало: «Браво! / Учтись далі нічому. Диплом – / на місце в рай!*» [2, с. 309].

Досліджуючи репрезентацію Чорнобильської трагедії у творчості поетеси в літературному дискурсі на межі століть, ми взяли до уваги не лише її поетичну творчість, а й мемуарну спадщину. У творах різних жанрів є багато спільного, адже теми та проблеми, порушені в поезіях, часто перегукуються зі спогадами мисткині. І. Жиленко присвятила цій проблемі поетичний цикл «Dies irae» з книги «Чайна церемонія» (1990 р.). Поезії циклу об'єднані тематикою та мінорним настроєм. Мотиви зневіри, приреченості, страху, самотності, смутку характеризують стан ліричної героїні більшості поезій циклу. Авторка репрезентує свої пріоритети: для неї «науки і стяги – багно», ідеї та великі вчителі пройняті цинізмом. Найвищу цінність ліричної героїні поезій становить життя дитини. Відторгнення трагедії у свідомості шляхом спрямування пам'яті в безтурботне минуле є втечею від страшної реальності.

Саме в цей період з'являється цикл поезій «Dies irae» – день гніву з книги «Чайна церемонія» (1990 р.), до складу якого входять вірші «Жінка у вечірньому світлі», «Дитяча кімната», «Чужа свіча», «Лице», «Вікно», «В останній час землі», «Вечірня алея», «Перо», «Смерть», «В

хаті», «Зоря», «Осінній мотив», «Ганок. Вечір», «Похорон». У них авторка виливає гнів, біль, материнську турботу стосовно всього людства, їй болить екологічна проблема.

Поетичні твори Ірини Жиленко чорнобильської тематики свідчать про глибокий розпач мисткині, що пов'язується з усвідомленням трагічного існування людини в реальній дійсності. Підтвердження цього знаходимо в одному з розділів книги спогадів під назвою «Dies irae». Ліричні відступи, листи та щоденникові нотатки книги спогадів, по-перше, являють собою документальне свідчення катастрофи, а по-друге, репрезентують філософське осмислення наслідків трагедії для суспільства, турботу за майбутнє нащадків, оцінку людських стосунків за трагічних умов.

Поезія «Вечір у вербну неділю» (з книги «Чайна церемонія» 1990 р.) демонструє безмежну радість поетеси з приводу національного відродження. Попередні роки в неї асоціюються з тривалим зимовим сном, проте нарешті з'явилася можливість прокинутися та відігріти душу: «*Боже, що зробила я весні? / Чом вона прийшла й не привіталась? / А мені ж так важко зимувалось. / Думалось: весна воздасть мені*» [2, с. 339].

Поеми «Чайна церемонія. Сім з половиною сторінок із книги життя», «Відпустка у червні», «Тихе віяння», «Ілюзіон» урізноманітнюють тематику творчості постчорнобильського періоду. Так, у поемі «Чайна церемонія. Сім з половиною сторінок із книги життя» авторка порушує проблеми «про хліб насущний», самотності, творчості (зірка – Іскра Божа), справедливості (винагорода за заслугами), мучеництва (треба жити – допити чашу), смирення (залізні пантофлі), подружньої зради, поцінування національного коріння, духовності, розчарування, любові.

Четвертий період творчості, що припадає на 2004–2011 рр., характеризується зануренням поетеси у спогади, що зумовлюється смертю чоловіка – Володимира Дрозда (25 серпня 1939 р. – 23 жовтня 2003 р.). На цей етап творчого шляху припадають поетичні збірки «Євангеліє від ластівки» (2006 р.), «Світло вечірнє» (2010 р.), книга спогадів «Ното feriens» (2011 р.). У збірці поезій «Світло вечірнє» провідними темами стають теми безмежної туги за коханим чоловіком, розчарування в житті, відходу від нього, що репрезентовано в таких творах: «У серці біль, мов свічечка розквітла»,

«Вітер підхопив мою печаль», «Перелітую літо», «Померли всі слова. І навіть найсумніші», «Ніч промине», «Я з тобою крізь смерть пройшла», «Я не живу. Я просто піч топлю», «Чомусь не пишеться мені», «Земля забрала милого», «Вже я звусь не Ірина, на жаль», «Я Господу і досі не простила» та інші. Належним доказом цього є автобіографічні поезії та коментарі письменниці у книзі спогадів. Наприклад, у розділі книги спогадів «Мій Володя» І. Жиленко зазначає: «Господи, все це я пишу вже тепер, коли між мною і Володею пролягла відстань у півроку... Я вже можу молитись Богу, бо в ту найстрашнішу і найдовшу на світі осінь я і Богу не могла простити своєї втрати» [5, с. 737]. На сторінках зазначеного розділу книги спогадів авторка висловлює свій відчай, спричинений смертю чоловіка: «<...> Може, тоді я зможу змиритися і молитися, і навіть любити цей світ Божий і своє життя. Аби тільки той «палючий відчай» не спопелив мою душу до дна» [5, с. 738].

Лірична героїня поезії «У серці біль, мов свічечка розквітла» ідентифікує себе з болем, що прогресує в її житті. Проте лише вночі біль набирає повної сили: «Співай безсонну пісеньку свою / старій людині у старенькій спальні. / А ніч мине, – і я тебе уб'ю / смертельною отрутою конвалій» [3, с. 16]. У цьому контексті піддаються розкодуванню образи-символи. Стає зрозумілим, що відчуття болю підсилюється вночі, а ніч – зима життя ліричної героїні; конвалія, відома своїми отруйними властивостями, є символом весни (за деякими переказами це сльози Божої матері), який знищує біль, відповідно, весна перемагає зиму, день – ніч. Однак оптимістичної ноти не помічаємо в поезії: хоча біль і розтане, «як зима», проте лірична героїня прагне забуття. У неї одна мета – загубитися в житті.

Поезія «Нема куди старенькій поспішать» торкається теми відсутності інтересу до реального життя. Лірична героїня не потребує масок, інших атрибутів зміни зовнішності. Її не цікавить карнавальність життя, що реалізовується у виставлянні себе напоказ (презентації, бенкети). Вона акцентує: «Мене нема між вас. Я – поза. Пас!» [3, с. 40]. Героїня на самоті насолоджується спокоєм і вічною любов'ю до свого єдиного, який відійшов у вічність.

Лірична героїня поезії «Померли всі слова. І навіть найсумніші» не бажає перебувати в реальній дійсності. Спустошеність, марність подальшого існування вона відчуває в осінній період свого життя, яке вже «не стосується»

її, тому героїня збирається відійти у вічність: «Мене нема. Лишилася душа, / яка уже ладнається в дорогу, / яка вже відпливла за течією...» [3, с. 50].

Отже, у поетичній збірці «Світло вечірне» домінують мінорні настрої, спровоковані безмежною тугою мисткині за коханим чоловіком – її «приборкувачем життя», який відійшов у вічність. Спогади, самоаналіз певним чином допомагають уже не жити – існувати, проте образи «згаслої свічки», що стікає, «засохлої бджоли», «сухі будяки», «півмертве мишеня», з яким грає жорстоке життя, символізують наближення відходу. Можна стверджувати, що мисткиня, втративши сенс існування, закликала смерть, бажала найшвидшого завершення життя.

Фундаментальним твором, який підбиває підсумки творчого доробку І. Жиленко, є книга спогадів «Ното feriens» (доповнена та перевидана в 2011 р.), у якій вона подає оцінку власної творчості, рецензує здобутки інших митців (шістдесятників і нового покоління літераторів), проливає світло на історико-культурні передумови творчості покоління шістдесятників, репрезентує філософсько-світоглядний дискурс та ідейно-естетичні джерела творчості. Лірика мисткині цього періоду охоплює різноманітні теми: природу, кохання, буденне життя звичайних людей, візію митця тощо.

Висновки і пропозиції. З огляду на тематику й проблематику творчості І. Жиленко, біографічні, культурні та суспільно-політичні фактори ми розробили періодизацію її творчості, що складається із чотирьох етапів. Крім того, ми виокремили домінуючі теми, мотиви, образи-символи, до яких мисткиня звертається в певний період своєї творчої діяльності. Періодизація творчості І. Жиленко зумовлена суспільно-політичними й культурними факторами, а також настроями авторки, що відбивають зміну художніх способів і методів осмислення світу, втілюють її переживання. На нашу думку, саме два останні періоди творчості принесли поетесі відчуття вільного польоту творчості, чого їй раніше не вистачало на її тривалому творчому шляху.

Список використаної літератури:

1. Жиленко І. Вікно у сад : поезії. Київ : Молодь, 1978. 120 с.
2. Жиленко І. Євангеліє від ластівки: вибране з десяти книг / за ред. В. Шевчука та ін. Харків : Фоліо, 1999. 544 с.

3. Жиленко І. Світло вечірнє : поезії. Київ : ПУЛЬСАРИ, 2010. 96 с.
4. Жиленко І. Соло на сольфі : поезії. Київ : Молодь, 1965. 79 с.
5. Жиленко І. Homo feriens : спогади / передм. М. Коцюбинської. Київ : Смолоскип, 2011. 816 с.
6. Жулинський М. Люди, що вирвалися із обмежень звичності. Українська інтелігенція періоду хрущовської «відлиги». *Слобожанщина: літературно-художній, суспільно-політичний та теоретико-методологічний журнал*. 1996. № 3. С. 146–187.
7. Зінкевич О. Ірина Жиленко. *Смолоскип*. 1963. № 1–2. С. 58.
8. Корогодський Р. Маленька на зріст велика поетеса й жінка (творчість І. Жиленко). *Українська мова та література*. 2003. № 39–40. С. 12–13.
9. Моренець В. Неевклідова геометрія поетеси. *Літературна Україна*. 1988. 7 серпня. С. 5.
10. Павленко М. «Я – світло, я – вітер, я – біг по піску...»: до ювілею Ірини Жиленко. *Літературна Україна*. 2011. 7 квітня. С. 10.
11. Сардарян К. Творчість Ірини Жиленко у контексті розвитку української літератури другої половини ХХ – початку ХХІ століття : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 392 с.
12. Симоненко П. Попереду – нові береги. *Літературна Україна*. 1966. 9 серпня. С. 3.
13. Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво: профілі на тлі покоління (історико-літературний та поетикальний аспекти) / Ін-т літ. ім. Т.Г. Шевченка НАН України. Київ : Смолоскип, 2010. 632 с.
14. Штолько М. «Міський текст» поезії І. Жиленко. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія «Лінгвістика і літературознавство»*. Київ : Освіта України, 2010. Вип. 23. Ч. 2. С. 384–393.
15. Штонь Г. Пані Іра (Ірина Жиленко). *Українська літературна газета*. 2010. № 25(31). URL: <http://litgazeta.com.ua/articles/pani-ira-iryna-zhylenko/>.

Sardarian K. Periodization of Irina Zhilenko's work

This article suggests a periodization of Iryna Zhilenko's work, which is conditioned not only by the outstanding events in the life of the artist, but also by the socio-political situation. Each stage of the writer's creative path is characterized by its peculiarities as in the historical and cultural context, so in the context of the development, formation and change of world-view positions of the artist.

The study of Iryna Zhilenko's works was conducted through the prism of her book of memoirs, in which there are diary entries, comments, notes, epistolary of poetess and her entourage. Moreover, in the proposed periodization of Irina Zhilenko's work is taken into account the context of the age and socio-political conditions in which the poetess was working, which made it possible to understand the origins and peculiarities of the writer's creativity, the integrity of her creative work, and trace the inner and outer world of people and artist. In the scientific research is noted that in the works of different genres there are a lot in common: the themes and problems raised in poetry often echoed with the memoirs of the artist.

Each stage of the writer's creative path is characterized by its peculiarities as in the historical and cultural context, so in the context of the development, formation and change of world-view positions of the artist. If the first period of the poetess works dominated by landscape and intimate lyrics, then the second, third, and fourth periods represent the genre and thematic variety. The last period of works is characterized by immersion of a poetess in memories. The main themes in the collection called "Light of evening" are topics of limitless anguish for a loved one and disappointment in life. All is proven by hers autobiographical poetry and comments in the book of memoirs. The periodization of Irina Zhilenko's work is conditioned by the socio-political relations and moods of the artist, reflecting the changing lyrical methods and methods of comprehension of the world, embodying the author's experiences. In our opinion, it was the last two periods of creativity that brought the poetess a sense of freedom of creativity, which previously did not suffice for her on a long creative path.

Key words: *context of the day, historical and cultural context, socio-political situation, world-view position, themes, images, genre range.*